

§ 52

Svar på medborgarförslag - Reglera användning av miljögifter och farliga kemikalier i förskolor (KSKF/2016:467)

Beslut

Förslag till kommunfullmäktige

1. Medborgarförslaget om miljögifter och farliga kemikalier i förskolan anses besvarat.
2. Frågan behandlas inom pågående arbete med kemikalieplan för kommunkoncernen.

Ärendebeskrivning

Kommunledningskontoret har inkommit med en skrivelse i ärendet daterad den 10 februari 2017. Av skrivelsen framgår att det har inkommit ett medborgarförslag den 22 september 2016, § 194, om att reglera användningen av miljögifter och farliga kemikalier i förskolor.

Förslagställaren föreslår att kommunen genomför följande åtgärder:

- Skärper hälso- och miljökraven i den kommunala upphandlingen för att uppnå en bättre miljö på förskolorna samt säkerställer att inköp sker så att lägsta pris inte alltid är styrande.
- Antar ett handlingsprogram för en giftfri förskola som omfattar en kartläggning och plan för utbyte av inredning och leksaker till dito men med mindre hälso- och miljöfarliga ämnen. En styrning steg för steg av flöden av nya varor rekommenderas för att övergå till miljömärkta produkter och mer ekologisk mat utan farliga kemikalier.
- Ställer krav på att förskolor inom kommunen rensar ut farliga varor med potentiellt farliga kemikalier.
- Ger stöd till förskolorna att implementera kraven på egenkontroll rörande kemikalier i enlighet med lagstiftningen.
- Säkerställer, i den mån förskolorna själva står för inköpen, att inköpsrekommendationer finns på alla förskolor där miljö- och kemikalieaspekter ingår.
- Ställer krav på nybyggnation och renoveringar så att inte nya problem uppstår.
- Implementerar krav gällande miljögifter och farliga kemikalier i de delar av styrdokument som berör förskolan och att dessa följs upp årligen.

Justerandes sign		Utdragsbestyrkande
------------------	--	--------------------

Medborgarförslaget har remitterats till barn- och utbildningsnämnden och Torshälla stads nämnd för yttrande.

Torshälla stads nämnd föreslår i sitt yttrande den 31 januari 2017, § 5 (TSN/2016:138) att kommunfullmäktige beslutar att barn- och utbildningsnämnden, Torshälla stads nämnd samt kultur- och fritidsnämnden får i uppdrag att genomföras utbildningsinsatser i verksamheter som möter barn och unga, ta fram/besluta om en checklista som hjälper verksamheterna att kartlägga vilka farliga kemikalier som finns i verksamheten, samt framtagning av handlingsplan utifrån kartläggningarnas resultat, och integrera planerade insatser i arbete med behov och prioriteringar.

Barn- och utbildningsnämnden föreslår i sitt yttrande den 14 december 2016, § 93 (BUN/2016:436) att medborgarförslaget avslås. Det ena motivet till detta är att ett omfattande kemikaliearbete redan pågår på förskolorna. Det andra motivet är att en ökad ambition att rensa ut olämpliga artiklar och kemikalier i förskolorna, se över byggmateriel i samband med renoveringar och servera en större andel giftfri mat kan komma att medföra kostnader utöver det barn- och utbildningsnämnden har teckning för i budgeten. En avvägning och prioritering får göras från fall till fall.

Intresset för kemikaliefrågan har ökat starkt under senare år. Tidigare låg fokus på hantering av kemiska produkter men kemikalier i varor har allt mer kommit i fokus. Många kommuner har tagit fram eller håller på att ta fram kemikalieplaner för hela organisationen eller för förskolor särskilt. Kemikalieinspektionen har startat ett kommunnätverk för att stödja kommunerna i arbetet.

Kommunledningskontoret har i uppdrag att utarbeta en koncernövergripande kemikalieplan. Detta arbete pågår och ska vara klart innan årsskiftet. Kemikalieplanen ska ge en kortfattad kunskapsöversikt, beskriva nuläget inom kommun-koncernen när det gäller kemiska varor och kemikalier i olika typer av varor och material, innehålla en prioritering av vilka ämnen som ska fasas ut och en handlingsplan för hur det ska gå till samt visa hur planen ska genomföras och följas upp. Områden som berörs i kemikalieplanen är kemiska produkter, inklusive kemiska bekämpningsmedel, byggnadsmaterial, inredning, till exempel möbler och gardiner, elektriska och elektroniska produkter, leksaker och andra produkter som riktar sig till barn, hygienprodukter samt hantering av läkemedelsrester. Fokus ligger på kommunkoncernens egen hantering av kemikalier men planen ska också behandla information till kommuninvånare och företag, samverkan och miljö- och räddningstjänstförvaltningens tillsyn.

De mest berörda förvaltningarna och bolagen är representerade i projektgruppen för kemikalieplanen. Här finns representanter för kommunledningskontoret, konsult och uppdrag (upphandling), miljö- och räddningstjänstförvaltningen, barn- och utbildningsförvaltningen, Eskilstuna Strängnäs Energi och Miljö samt Eskilstuna

Justerandes sign		Utdragsbestyrkande
------------------	--	--------------------

Kommunfastigheter AB. För arbetet med att ta fram planen anlitas konsult. För närvarande görs en enkätundersökning för att kartlägga nuläget.

Att arbeta med kemikalier inom kommunkoncernen är ingen ny fråga. Hantering av kemikalier regleras i olika regelverk, bland annat Miljöbalken och lagstiftning inom arbetsmiljöområdet. Barn- och utbildningsförvaltningen har inventerat kemikalier och bytt ut produkter på förskolorna, vilket närmare beskrivs i nämndens yttrande. Eskilstuna Kommunfastigheter AB undviker kemikalier genom att använda en miljödatabas vid byggnation och renovering. I kommunens upphandling vägs miljöaspekterna in, inte minst kemikalier. De förvaltningar och bolag som har miljöledningssystem kan behandla kemikaliefrågan i det sammanhanget. Kemikalier hanteras även inom ramen för miljö- och räddningstjänstförvaltningens tillsynsansvar.

Den stora spridningen av kemikalier är en av vår tids största utmaningar för miljön och människors hälsa. Barnen är särskilt utsatta för kemikalier varför förskolan är en verksamhet som bör prioriteras i kemikaliearbetet. Den kommande kemikalieplanen kommer att vara styrande för alla verksamheter inom kommunkoncernen. Bedömningen är att planen kommer att få stor betydelse för att minska förekomsten av skadliga kemikalier, inte minst på förskolorna.

Kommunledningskontoret föreslår att medborgarförslaget om miljögifter och farliga kemikalier i förskolan anses besvarat samt att frågan behandlas inom pågående arbete med kemikalieplan för kommunkoncernen.

Yrkanden

Sarita Hotti (S) yrkar bifall till kommunledningskontorets förslag.

_____

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Kommunstyrelsen

Svar på medborgarförslag om miljögifter och farliga kemikalier i förskolor

Beslut

Förslag till kommunfullmäktige

1. Medborgarförslaget om miljögifter och farliga kemikalier i förskolan anses besvarat.
2. Frågan behandlas inom pågående arbete med kemikalieplan för kommunkoncernen.

Ärendebeskrivning

Ett medborgarförslag lämnades in den 7 september 2016 om att reglera användningen av miljögifter och farliga kemikalier i förskolor.

Förslagställaren föreslår att kommunen genomför följande åtgärder.

- Skärper hälso- och miljökraven i den kommunala upphandlingen för att uppnå en bättre miljö på förskolorna samt säkerställer att inköp sker så att lägsta pris inte alltid är styrande.
- Antar ett handlingsprogram för en giftfri förskola som om fattar en kartläggning och plan för utbyte av inredning och leksaker till dito men med mindre hälso- och miljöfarliga ämnen. En styrning steg för steg av flöden av nya varor rekommenderas för att övergå till miljömärkta produkter och mer ekologisk mat utan farliga kemikalier.
- Ställer krav på att förskolor inom kommunen rensar ut farliga varor med potentiellt farliga kemikalier.

- Ger stöd till förskolorna att implementera kraven på egenkontroll rörande kemikalier i enlighet med lagstiftningen.
- Säkerställer, i den mån förskolorna själva står för inköpen, att inköpsrekommendationer finns på alla förskolor där miljö- och kemikalieaspekter ingår.
- Ställer krav på nybyggnation och renoveringar så att inte nya problem uppstår.
- Implementerar krav gällande miljögifter och farliga kemikalier i de delar av styrdokument som berör förskolan och att dessa följs upp årligen.

Remiss

Medborgarförslaget har remitterats till barn- och utbildningsnämnden och Torshälla stads nämnd för yttrande.

Torshälla stads nämnd föreslår i sitt yttrande att kommunfullmäktige beslutar att barn- och utbildningsnämnden, Torshälla stads nämnd samt kultur- och fritidsnämnden får i uppdrag att genomföras utbildningsinsatser i verksamheter som möter barn och unga, ta fram/besluta om en checklista som hjälper verksamheterna att kartlägga vilka farliga kemikalier som finns i verksamheten, samt framtagning av handlingsplan utifrån kartläggningarnas resultat, och integrera planerade insatser i arbete med behov och prioriteringar.

Barn- och utbildningsnämnden föreslår i sitt yttrande att medborgarförslaget avslås. Det ena motivet till detta är att ett omfattande kemikaliearbete redan pågår på förskolorna. Det andra motivet är att en ökad ambition att rensa ut olämpliga artiklar och kemikalier i förskolorna, se över byggmateriel i samband med renoveringar och servera en större andel giftfri mat kan komma att medföra kostnader utöver det barn- och utbildningsnämnden har teckning för i budgeten. En avvägning och prioritering får göras från fall till fall.

Pågående kemikaliearbete

Intresset för kemikaliefrågan har ökat starkt under senare år. Tidigare låg fokus på hantering av kemiska produkter men kemikalier i varor har allt mer kommit i fokus. Många kommuner har tagit fram eller håller på att ta fram kemikalieplaner för hela organisationen eller för förskolor särskilt. Kemikalieinspektionen har startat ett kommunätverk för att stödja kommunerna i arbetet.

Kommunledningskontoret har i uppdrag att utarbeta en koncernövergripande kemikalieplan. Detta arbete pågår och ska vara klart innan årsskiftet. Kemikalieplanen ska ge en kortfattad kunskapsöversikt, beskriva nuläget inom kommun-koncernen när det gäller kemiska varor och kemikalier i olika typer av varor och material, innehålla en prioritering av vilka ämnen som ska fasas ut och en handlingsplan för hur det ska gå till samt visa hur planen ska genomföras och följas upp. Områden som berörs i kemikalieplanen är kemiska produkter, inklusive kemiska bekämpningsmedel, byggnadsmaterial, inredning, t ex möbler och gardiner, elektriska och elektroniska produkter, leksaker och andra produkter som riktar sig till barn, hygienprodukter samt hantering av läkemedelsrester. Fokus ligger på kommunkoncernens egen hantering av kemikalier men planen ska också

behandla information till kommuninvånare och företag, samverkan och miljö- och räddningstjänstförvaltningens tillsyn.

De mest berörda förvaltningarna och bolagen är representerade i projektgruppen för kemikalieplanen. Här finns representanter för kommunledningskontoret, konsult och uppdrag (upphandling), miljö- och räddningstjänstförvaltningen, barn- och utbildningsförvaltningen, Eskilstuna Strängnäs Energi och Miljö samt Eskilstuna kommunfastigheter. För arbetet med att ta fram planen anlitas konsult. För närvarande görs en enkätundersökning för att kartlägga nuläget.

Att arbeta med kemikalier inom kommunkoncernen är ingen ny fråga. Hantering av kemikalier regleras i olika regelverk, bland annat Miljöbalken och lagstiftning inom arbetsmiljöområdet. Barn- och utbildningsförvaltningen har inventerat kemikalier och bytt ut produkter på förskolorna, vilket närmare beskrivs i nämndens yttrande. Kommunfastigheter undviker kemikalier genom att använda en miljödatabas vid byggnation och renovering. I kommunens upphandling vägs miljöaspekterna in, inte minst kemikalier. De förvaltningar och bolag som har miljöledningssystem kan behandla kemikaliefrågan i det sammanhanget. Kemikalier hanteras även inom ramen för miljö- och räddningstjänstförvaltningens tillsynsansvar.

Kommunledningskontorets bedömning

Med tanke på att ett brett arbete med att utarbeta en kemikalieplan pågår inom kommunkoncernen föreslås att medborgarförslaget och nämndernas yttranden hanteras inom ramen för detta arbete.

Konsekvenser för en hållbar utveckling

Den stora spridningen av kemikalier är en av vår tids största utmaningar för miljön och människors hälsa. Barnen är särskilt utsatta för kemikalier varför förskolan är en verksamhet som bör prioriteras i kemikaliearbetet. Den kommande kemikalieplanen kommer att vara styrande för alla verksamheter inom kommunkoncernen. Bedömningen är att planen kommer att få stor betydelse för att minska förekomsten av skadliga kemikalier, inte minst på förskolorna.

KOMMUNLEDNINGSKONTORET

Pär Eriksson
Kommundirektör

Kristina Birath
Miljö- och samhällsbyggnadsdirektör

Beslutet skickas till:

Förslagsställaren
Kommunstyrelsen, kommunledningskontoret, miljö och samhällsbyggnad, för åtgärd
Barn- och utbildningsnämnden, för kännedom
Torshälla stads nämnd, för kännedom

§ 5

Yttrande över remiss - Medborgarförslag - Reglera användning av miljögifter och farliga kemikalier i förskolor (TSN/2016:138)

Beslut

Yttrandet antas och skickas till kommunstyrelsen och förslagsställaren.

Förslag till kommunfullmäktige

Barn- och utbildningsnämnden, Torshälla stads nämnd samt kultur- och fritidsnämnden får i uppdrag att:

- Genomförs utbildningsinsatser i verksamheter som möter barn och unga.
- Ta fram/besluta om en checklista som hjälper verksamheterna att kartlägga vilka farliga kemikalier som finns i verksamheten.
- Framtagning av handlingsplan utifrån kartläggningarnas resultat, och integrera planerade insatser i arbete med behov och prioriteringar.

Ärendebeskrivning

Torshälla stads förvaltning ger i skrivelse, daterad den 12 december 2016, förslag till beslut.

En medborgare har den 7 september 2016 lämnat in ett medborgarförslag om att reglera användningen av miljögifter och farliga kemikalier i förskolor.

Medborgarens motivering:

- Inomhusmiljön är en källa till miljögifter – vanliga vardagsprodukter kan innehålla främmande och även farliga kemikalier ex. hormonstörande ftalater, bromerade flamskyddsmedel, perfluorerade ämnen och bisfenol A
- Vi behöver göra medvetna val för att minska exponeringen

Medborgaren yrkar följande:

1. Skärper hälso- och miljökraven i den kommunala upphandlingen för att få en bättre miljö på förskolorna och säkerställer att lägsta pris inte är styrande. (Se nytt beslut i EU-parlamentet januari 2014.)
2. Antar ett handlingsprogram för en giftfri förskola som omfattar kartläggning och plan för utbyte av inredning och leksaker till de med mindre hälso- och miljöfarliga ämnen.

Justerandes sign		Utdragsbestyrkande
------------------	--	--------------------

3. Ställer krav på att förskolor i kommunen rensar ut befintliga varor med potentiellt farliga kemikalier från förskolorna. (se Naturvårdsverkets rapport ”giftfria barn leka bäst”.)
4. Ge stöd till förskolorna att implementera kraven på egenkontroll rörande kemikalier i enlighet med lagstiftningen.
5. Säkerställer, i den mån förskolorna själva står för inköpen, att inköpsrekommendationerna finns på alla förskolor, där miljö- och kemikalieaspekter ingår.
6. Ställer krav på nybyggen och renoveringar så att inte nya problem uppstår.
7. Implementera krav mot miljögifter och farliga kemikalier i de delar av styrdokument som berör förskolan och att detta följs upp årligen.

Yttrande

Sedan industrialiseringen tog fart i början av 1900-talet, har den årliga kemikalieanvändningen i världen ökat från 7 miljoner ton kemikalier per år, till 400 miljoner ton. Idag innehåller allt i vårt samhälle kemikalier; kläder, förpackningar, mobiltelefoner, byggmaterial, böcker, plastgranar, tv-apparater, leksaker, schampo och livsmedel. Den här är en skrämmande utveckling som kommunen kontinuerligt måste ha uppsikt på.

När det gäller Eskilstuna kommuns inköp och hantering av kemiska produkter och kemikalier inom förskolor och skolor bedrivs redan idag ett mycket ambitiöst och bra arbete. Kommunens totala varuinköp sker sedan många år tillbaka utifrån riktlinjer för hållbar upphandling där obligatoriska krav på miljö- och hälsoaspekter finns med och utvecklas detta gäller inte minst kemikalier och kemiska produkter.

De flesta kemikalier är trots allt relativt ofarliga för människors hälsa och miljön, men andelen med oönskade effekter ökar stadigt. Forskare har till exempel hittat tydliga samband mellan kemikalier och många av våra vanligaste folksjukdomar i samhället som fetma och diabetes. Forskning har också visat att kemikalier kan medföra problem att skaffa barn, störa hormonproduktionen i kroppen eller ge mutationer på arvsmassan. Kemikalier kan även vara långlivade i miljön och bioackumulerande. Exempel på sådana ämnen som pekas ut i debatten är till exempel PFOS, bromerande flamskyddsmedel och ftalater. Det är emellertid ett fåtal ämnen där man med säkerhet vet vilka effekter de medför på människa och miljö. Kunskap saknas i stora stycken om ämnens farlighet på både kort och långsikt.

Eskilstuna kommun har som ekokommun hög ambition att leva upp till miljömålet om en giftfri miljö.

Flera av förskolorna i Torshälla är byggda 1970-1980, och byggdes efter de krav och normer som gällde då. Vart tredje år gör miljökontoret i Eskilstuna kommun, tillsyn av samtliga förskolor. Områden som omfattas av tillsynen är bland annat förekomst av radon samt avfalls- och kemikalierhantering. Senaste tillsynen

Eskilstuna – den stolta Fristaden

Justerandes sign		Utdragsbestyrkande
------------------	--	--------------------

gjordes våren 2015 då mindre avvikelser konstaterades. Tillsynen avslutades hösten 2015 då alla avvikelser var hanterade.

När renoveringar görs används materiel som idag är godkända utifrån miljöaspekterna. Eskilstuna kommunfastigheter AB (K-fast) förvaltar Torshällas förskolor och använder sig av standarden "Sunda hus" som föreslår bästa möjliga val. K-fast ansvarar även för städning och upphandlar bästa möjliga val av produkter för städning och rengöring.

Det finns ett aktivt arbete Torshälla stads förvaltning med att få bort så mycket farliga kemikalier som möjligt från förskolorna. En utrensning av elektronikskrot, farliga plaster, leksaker som innehåller skadliga kemikalier enligt Arbetsmiljöverket och Naturvårdsverket har påbörjats på någon förskola. Naturskyddsföreningen och Arbetsmiljöverkets olika framtagna listor över skadliga ämnen används i viss mån i Torshällas förskolor. Vid inköp görs medvetna val för att minska exponeringen till exempelvis så köps inte leksaker som innehåller hormonstörande ftalater. Det pågår regelbundna diskussioner kring en giftfri förskola ute i verksamheterna, som en del av det systematiska kvalitetsarbetet.

Eskilstuna kommun strävar efter att i största möjliga mån servera ekologisk mat i kommunens förskolor. Inköpsstatistiken för januari till oktober 2016 visar att andelen ekologiska inköp i Torshällas förskolor är 55,2%.

All städ- och tvätt-utrustning på förskolorna förvaras bakom låsta dörrar, och personalen har rutiner för att dessa dörrar inte ska lämnas öppna utan tillsyn. De kemikalier som används i samband med städ- och tvättarbetet på enheterna är av sådan art att de har minst miljöpåverkan och är framtagna och testade enligt bästa miljö val. Alla kemikalier är inköpta enligt gällande avtal. I samband med upphandling ställs krav på att de skall vara så miljövänliga som möjligt och innehålla så lite allergiframkallande medel eller miljöpåverkande beståndsdelar som möjligt.

Diskmaskiner som finns på förskolorna har i de flesta fall ett slutet system med diskmedel där kemikalier är inlåst oåtkomlig för barnen. Även de förskolor som inte har slutet system, förvarar kemikalierna inlåsta oåtkomliga för barnen. Kemikalier är märkta med bra miljöval.

Vid upphandling av lekplatsutrustning och leksaker ställs följande krav:

- *"Samtliga offererade produkter ska vara säkra för barn och uppfylla gällande lagar och förordningar om leksakers säkerhet och i förekommande fall produktsäkerhetslag.*
- *Leksaker får inte innehålla ämnen som kan vara cancerogena, mutagena eller reproduktionsstörande i högre andel än som medges i lag om leksakers säkerhet.*

Justerandes sign		Utdragsbestyrkande
------------------	--	--------------------

- *Kravet gäller alla leksaker som barn kan stoppa i munnen, även om de inte är avsedda för att stoppa i munnen.*
- *Verifikation som beskriver innehåll i produkten, t ex ingående plaster, färg, lim eller andra kemikalier ska skickas till beställaren på förfråga.”*

Leksaker, målarfärg, lim, lera, och andra produkter köps in via gällande avtal och är av bästa miljöval och uppfyller kraven ställda i upphandlingen. Äldre leksaker som kan misstänkas

Bedömningen är att det inte i första hand är ekonomin som sätter stopp för en helt giftfri miljö, utan att okunskap är den främsta orsaken. Det finns ett fortsatt behov av att utbilda personal och chefer. Utbildningen bör ge kunskap om vilka de hormonstörande och produktionshämmande ämnena är, som till exempel Ftalater, Bisfenol-A, flamskyddsmedel och PVC samt vilka produkter de vanligtvis förekommer i och vilka konsekvenser dessa ämnen ger när barn och unga utsätts för dem. Ett annat förslag är att förskolorna får en checklista som hjälper dem att kartlägga vilka farliga kemikalier som finns på förskolan samt att de därefter kan göra en handlingsplan. Den systematiska uppföljningen skulle med fördel kunna integreras i arbetet med barnsäkerhetsronderna.

Yrkanden

Lars-Göran Karlsson (S) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Beslutet skickas till:

Kommunstyrelsen

Förslagsställaren

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Torshälla stads nämnd

Yttrande över medborgarförslag - reglera användning av miljögifter och farliga kemikalier i förskolor

Förslag till beslut

Yttrandet antas och skickas till kommunstyrelsen och förslagsställaren.

Förslag till kommunfullmäktige

Barn- och utbildningsnämnden, Torshälla stads nämnd samt kultur- och fritidsnämnden får i uppdrag att:

- Genomförs utbildningsinsatser i verksamheter som möter barn och unga.
- Ta fram/besluta om en checklista som hjälper verksamheterna att kartlägga vilka farliga kemikalier som finns i verksamheten.
- Framtagning av handlingsplan utifrån kartläggningarnas resultat, och integrera planerade insatser i arbete med behov och prioriteringar.

Ärendebeskrivning

En medborgare har den 7 september 2016 lämnat in ett medborgarförslag om att reglera användningen av miljögifter och farliga kemikalier i förskolor.

Medborgarens motivering:

- Inomhusmiljön är en källa till miljögifter – vanliga vardagsprodukter kan innehålla främmande och även farliga kemikalier ex. hormonstörande ftalater, bromerade flamskyddsmedel, perfluorerade ämnen och bisfenol A
- Vi behöver göra medvetna val för att minska exponeringen

Medborgaren yrkar följande:

1. Skärper hälso- och miljökraven i den kommunala upphandlingen för att få en bättre miljö på förskolorna och säkerställer att lägsta pris inte är styrande. (Se nytt beslut i EU-parlamentet januari 2014.)
2. Antar ett handlingsprogram för en giftfri förskola som omfattar kartläggning och plan för utbyte av inredning och leksaker till de med mindre hälso- och miljöfarliga ämnen.
3. Ställer krav på att förskolor i kommunen rensar ut befintliga varor med potentiellt farliga kemikalier från förskolorna. (se Naturvårdsverkets rapport ”giftfria barn leka bäst”.)
4. Ge stöd till förskolorna att implementera kraven på egenkontroll rörande kemikalier i enlighet med lagstiftningen.
5. Säkerställer, i den mån förskolorna själva står för inköpen, att inköpsrekommendationerna finns på alla förskolor, där miljö- och kemikalieaspekter ingår.

6. Ställer krav på nybyggen och renoveringar så att inte nya problem uppstår.
7. Implementera krav mot miljögifter och farliga kemikalier i de delar av styrdokument som berör förskolan och att detta följs upp årligen.

Yttrande

Sedan industrialiseringen tog fart i början av 1900-talet, har den årliga kemikalieanvändningen i världen ökat från 7 miljoner ton kemikalier per år, till 400 miljoner ton. Idag innehåller allt i vårt samhälle kemikalier; kläder, förpackningar, mobiltelefoner, byggmaterial, böcker, plastgranar, tv-apparater, leksaker, schampo och livsmedel. Den här är en skrämmande utveckling som kommunen kontinuerligt måste ha uppsikt på.

När det gäller Eskilstuna kommuns inköp och hantering av kemiska produkter och kemikalier inom förskolor och skolor bedrivs redan idag ett mycket ambitiöst och bra arbete. Kommunens totala varuinköp sker sedan många år tillbaka utifrån riktlinjer för hållbar upphandling där obligatoriska krav på miljö- och hälsoaspekter finns med och utvecklas detta gäller inte minst kemikalier och kemiska produkter.

De flesta kemikalier är trots allt relativt ofarliga för människors hälsa och miljön, men andelen med oönskade effekter ökar stadigt. Forskare har till exempel hittat tydliga samband mellan kemikalier och många av våra vanligaste folksjukdomar i samhället som fetma och diabetes. Forskning har också visat att kemikalier kan medföra problem att skaffa barn, störa hormonproduktionen i kroppen eller ge mutationer på arvsmassan. Kemikalier kan även vara långlivade i miljön och bioackumulerande. Exempel på sådana ämnen som pekas ut i debatten är till exempel PFOS, bromerande flamskyddsmedel och ftalater. Det är emellertid ett fåtal ämnen där man med säkerhet vet vilka effekter de medför på människa och miljö. Kunskap saknas i stora stycken om ämnens farlighet på både kort och långsikt.

Eskilstuna kommun har som ekokommun hög ambition att leva upp till miljömålet om en giftfri miljö.

Flera av förskolorna i Torshälla är byggda 1970-1980, och byggdes efter de krav och normer som gällde då. Vart tredje år gör miljökontoret i Eskilstuna kommun, tillsyn av samtliga förskolor. Områden som omfattas av tillsynen är bland annat förekomst av radon samt avfalls- och kemikalierhantering. Senaste tillsynen gjordes våren 2015 då mindre avvikelser konstaterades. Tillsynen avslutades hösten 2015 då alla avvikelser var hanterade.

När renoveringar görs används materiel som idag är godkända utifrån miljöaspekterna. Eskilstuna kommunfastigheter AB (K-fast) förvaltar Torshällas förskolor och använder sig av standarden "Sunda hus" som föreslår bästa möjliga val. K-fast ansvarar även för städning och upphandlar bästa möjliga val av produkter för städning och rengöring.

Det finns ett aktivt arbete Torshälla stads förvaltning med att få bort så mycket farliga kemikalier som möjligt från förskolorna. En utrensning av elektronikskrot, farliga plaster, leksaker som innehåller skadliga kemikalier enligt

Arbetsmiljöverket och Naturvårdsverket har påbörjats på någon förskola. Naturskyddsföreningen och Arbetsmiljöverkets olika framtagna listor över skadliga ämnen används i viss mån i Torshällas förskolor. Vid inköp görs medvetna val för att minska exponeringen till exempelvis så köps inte leksaker som innehåller hormonstörande ftalater. Det pågår regelbundna diskussioner kring en giftfri förskola ute i verksamheterna, som en del av det systematiska kvalitetsarbetet.

Eskilstuna kommun strävar efter att i största möjliga mån servera ekologisk mat i kommunens förskolor. Inköpsstatistiken för januari till oktober 2016 visar att andelen ekologiska inköp i Torshällas förskolor är 55,2%.

All städ- och tvätt-utrustning på förskolorna förvaras bakom låsta dörrar, och personalen har rutiner för att dessa dörrar inte ska lämnas öppna utan tillsyn. De kemikalier som används i samband med städ- och tvättarbetet på enheterna är av sådan art att de har minst miljöpåverkan och är framtagna och testade enligt bästa miljö val. Alla kemikalier är inköpta enligt gällande avtal. I samband med upphandling ställs krav på att de skall vara så miljövänliga som möjligt och innehålla så lite allergiframkallande medel eller miljöpåverkande beståndsdelar som möjligt.

Diskmaskiner som finns på förskolorna har i de flesta fall ett slutet system med diskmedel där kemikalier är inlåst oåtkomlig för barnen. Även de förskolor som inte har slutet system, förvarar kemikalierna inlåsta oåtkomliga för barnen. Kemikalier är märkta med bra miljöval.

Vid upphandling av lekplatsutrustning och leksaker ställs följande krav:

- *”Samtliga offererade produkter ska vara säkra för barn och uppfylla gällande lagar och förordningar om leksakers säkerhet och i förekommande fall produktsäkerhetslag.*
- *Leksaker får inte innehålla ämnen som kan vara cancerogena, mutagena eller reproduktionsstörande i högre andel än som medges i lag om leksakers säkerhet.*
- *Kravet gäller alla leksaker som barn kan stoppa i munnen, även om de inte är avsedda för att stoppa i munnen.*
- *Verifikation som beskriver innehåll i produkten, t ex ingående plaster, färg, lim eller andra kemikalier ska skickas till beställaren på förfråga.”*

Leksaker, målarfärg, lim, lera, och andra produkter köps in via gällande avtal och är av bästa miljöval och uppfyller kraven ställda i upphandlingen. Äldre leksaker som kan misstänkas

Bedömningen är att det inte i första hand är ekonomin som sätter stopp för en helt giftfri miljö, utan att okunskap är den främsta orsaken. Det finns ett fortsatt behov av att utbilda personal och chefer. Utbildningen bör ge kunskap om vilka de hormonstörande och produktionshämmande ämnena är, som till exempel Ftalater, Bisfenol-A, flamskyddsmedel och PVC samt vilka produkter de vanligtvis förekommer i och vilka konsekvenser dessa ämnen ger när barn och unga utsätts för dem. Ett annat förslag är att förskolorna får en checklista som hjälper dem att kartlägga vilka farliga kemikalier som finns på förskolan samt att de därefter kan

göra en handlingsplan. Den systematiska uppföljningen skulle med fördel kunna integreras i arbetet med barnsäkerhetsronderna.

Finansiering

Utbildning bedöms kunna genomföras successivt inom ramen för verksamhetens budget. Däremot kan en kartläggning visa på att inventarier och leksaker behöver bytas ut. Dessa behov behöver sedan integreras i arbetet med behov och prioriteringar.

Konsekvenser för hållbar utveckling och en effektiv organisation

En långsiktig ekologisk uthållighet är grunden i Torshälla Stads förvaltnings miljöarbete. Förvaltningen har en långsiktig strategi och alla anställda är involverade i arbetet. Samtliga medarbetare har deltagit i kommunkoncernens grundläggande utbildning om miljö, uppdrag "Miljösmart".

En hållbar utveckling kräver ett barnperspektiv på politiken, där barn och ungas bästa sätts i första rummet. Barnkonventionen anger att alla barn samma rättigheter och lika värde (artikel 2). Alla barn/unga har rätt till en bra miljö när de vistas i förvaltningens verksamheter. Detta omfattar fler verksamheter än bara förskolan.

Barnkonventionen anger även att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn (artikel 3) och att alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6). Farliga ämnen kan orsaka cancer, allergier eller påverka möjligheten att få barn. Barn är särskilt känsliga och de har rätt att växa upp i en giftfri vardag. Torshälla stads förvaltning har sedan flera år varit en föregångare inom miljöarbetet och barn/unga har fortsatt hög prioritet i nämndens verksamheter.

TORSHÄLLA STADS FÖRVALTNING

Ingrid Sköldmo
förvaltningschef

Beslutet skickas till:
Kommunstyrelsen

§ 93

Yttrande över medborgarförslag - Reglera användning av miljögifter och farliga kemikalier i förskolor (BUN/2016:436)

Beslut

Yttrandet antas och skickas till kommunstyrelsen.

Förslag till kommunfullmäktige

Medborgarförslaget om miljögifter och farliga kemikalier i förskolorna avslås.

Ärendebeskrivning

Redan idag bedriver barn- och utbildningsförvaltningen ett arbete med att minska hälsovådliga kemikalier i förskolorna. En utsortering av elektronikskrot, farliga plaster, leksaker innehållande skadliga kemikalier genomförs löpande. Naturskyddsföreningen och arbetsmiljöverkets förteckning över skadliga ämnen används som underlag när förskolorna planerar sina inköp. Förskolorna inventerar vidare sina inventarier och lägger upp planer för att fasa ut leksaker och annan lös utrustning som anses skadlig. En försvårande faktor i genomförandet är förskolornas ekonomi. Då flertalet av leksakerna är inköpta sedan långt tidigare, framförallt inventarierna på de äldre förskolorna, så är det större inköp som behöver göras.

Flera av förskolorna byggda på 70- och 80-talet är idag omfattade av renoveringar. I samband med att renoveringarna används materiel som inte är miljöfarliga. Eskilstuna Kommunfastigheter AB som förvaltar barn- och utbildningsnämndens förskolor arbetar under ett ”sunda hus-tänk” som innebär bra framtagande av materialval till förskolan. Fastighetsbolaget, som också har hand om städningen, upphandlar bra val av kemiprodukter för städning och rengöring. Därutöver har Eskilstuna kommun en strävan att i största möjliga mån servera ekologiskt odlad mat i kommunens förskolor.

Yrkande

Jari Puustinen (M) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Utdrag till:
Kommunstyrelsen

Justerandes sign		Utdragsbestyrkande
------------------	--	--------------------

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------

Barn- och
utbildningsnämnden

Yttrande angående medborgarförslag om miljögifter och farliga kemikalier i förskolor

Förslag till beslut

Yttrandet antas och skickas till kommunstyrelsen.

Förslag till kommunfullmäktige

Medborgarförslag om miljögifter och farliga kemikalier i förskolorna avslås.

Sammanfattning

Redan idag bedriver barn- och utbildningsförvaltningen ett arbete med att minska hälsovådliga kemikalier i förskolorna. En utsortering av elektronikskrot, farliga plaster, leksaker innehållande skadliga kemikalier genomförs löpande. Naturskyddsföreningen och arbetsmiljöverkets förteckning över skadliga ämnen används som underlag när förskolorna planerar sina inköp. Förskolorna inventerar vidare sina inventarier och lägger upp planer för att fasa ut leksaker och annan lös utrustning som anses skadlig. En försvårande faktor i genomförandet är förskolornas ekonomi. Då flertalet av leksakerna är inköpta sedan långt tidigare, framförallt inventarierna på de äldre förskolorna, så är det större inköp som behöver göras.

Flera av förskolorna byggda på 70- och 80-talet är idag omfattade av renoveringar. I samband med att renoveringarna används materiel som inte är miljöfarliga. Eskilstuna Kommunfastigheter AB som förvaltar barn- och utbildningsnämndens förskolor arbetar under ett "sunda hus-tänk" som innebär bra framtagande av materialval till förskolan. Fastighetsbolaget, som också har hand om städningen, upphandlar bra val av kemiprodukter för städning och rengöring. Därutöver har Eskilstuna kommun en strävan att i största möjliga mån servera giftfri mat i kommunens förskolor.

Ärendebeskrivning

2016-09-06 inkom ett medborgarförslag om att skydda förskolebarnen mot de kemikalier och hälsovådliga ämnen som idag finns i leksaker, vår inomhusmiljö, byggnadsmateriel och i maten. Medborgarförslaget framför att problemen är

allmänt kända och att de ämnen som finns är hormonstörande och kan orsaka olika sjukdomar i framtiden.

Medborgarförslaget föreslår att barn- och utbildningsnämnden:

- Skärper hälso- och miljökraven i den kommunala upphandlingen för att uppnå en bättre miljö på förskolorna samt säkerställer att inköp sker så att lägsta pris inte alltid är styrande.
- Antar ett handlingsprogram för en giftfri förskola som om fattar en kartläggning och plan för utbyte av inredning och leksaker till dito men med mindre hälso- och miljöfarliga ämnen. En styrning steg för steg av flöden av nya varor rekommenderas för att övergå till miljömärkta produkter och mer ekologisk mat utan farliga kemikalier.
- Ställer krav på att förskolor inom kommunen rensar ut farliga varor med potentiellt farliga kemikalier.
- Ger stöd till förskolorna att implementera kraven på egenkontroll rörande kemikalier i enlighet med lagstiftningen.
- Säkerställer, i den mån förskolorna själva står för inköpen, att inköpsrekommendationer finns på alla förskolor där miljö- och kemikalieaspekter ingår.
- Ställer krav på nybyggnation och renoveringar så att inte nya problem uppstår.
- Implementerar krav gällande miljögifter och farliga kemikalier i de delar av styrdokument som berör förskolan och att dessa följs upp årligen.

Finansiering

En ökad ambition att rensa ut olämpliga artiklar och kemikalier i förskolorna, se över byggmateriel i samband med renoveringar och servera en större andel giftfri mat kan komma att medföra kostnader utöver det barn- och utbildningsnämnden har teckning för i budgeten. En avvägning och prioritering får göras från fall till fall.

BARN- OCH UTBILDNINGSFÖRVALTNINGEN

Åsa Lundkvist
Förvaltningschef

Fredrik Westberg
Ekonomichef

Beslutet skickas till:
Kommunstyrelsen

§ 194

Anmälan av medborgarförslag och förslag till beredning- Reglera användning av miljögifter och farliga kemikalier i förskolor (KSKF/2016:467)

Beslut

Medborgarförslaget remitteras till kommunstyrelsen för beredning och överlämnas därefter till kommunfullmäktige för beslut.

Ärendebeskrivning

Ett medborgarförslag om att reglera användningen av miljögifter och farliga kemikalier i förskolor har lämnats in till kommunfullmäktige den 7 september 2016.

Kommunledningskontorets granskning visar att förslaget uppfyller de formella krav som ställs på medborgarförslag och att det därmed ska behandlas av kommunen.

Kommunledningskontoret föreslår att medborgarförslaget ska remitteras till kommunstyrelsen för beredning och därefter överlämnas till kommunfullmäktige för beslut. I beredningen av ärendet ska kommunstyrelsen inhämta yttrande från barn- och utbildningsnämnden och Torshälla stads nämnd.

Beslutet skickas till:

Förslagsställaren
Kommunstyrelsen, kommunledningskontoret, miljö och samhällsbyggnad, för åtgärd
Kommunstyrelsen, kommunledningskontoret, ledningsstaben, för remittering

Justerandes sign			Utdragsbestyrkande
------------------	--	--	--------------------